

CULTURE/HISTORY

POLITISERING AV FEMINISM

JÄMSTÄLLDHETSFRÅGOR I *AFTONBLADETS* PARTILEDARDEBATT INFÖR RIKSDAGSVALET 2014

MAGDALENA DOMERADZKA

SWPS University of Social Sciences and Humanities, Warsaw

ABSTRACT. This paper investigates a part of the party leaders' webb-tv debate staged by the Swedish tabloid *Aftonbladet* on the 1st of September as a part of the election campaign before the elections to the Riksdag, county councils and municipal assemblies that took place on the 14 September 2014. The debate investigated in this paper deals with gender equality questions. The overall aim of this study is to examine what topics the politicians choose to discuss during the debate and what line of argumentation they use. The method used was ideological discourse analysis coupled with classical rhetoric and eristic. The results of the argumentation analysis are set in a broader framework of gender studies and the Swedish political landscape.

PRESSto.

1. SUPERVALÅRET 2014

2014 var ett viktigt år i den svenska politiken. Det var första gången någonsin som val på fyra politiska nivåer dvs. val till EU-parlamentet (25 maj 2014) samt till kommuner, landsting och riksdag (14 september 2014) hölls samma år, inom loppet av 112 dagar. ”Supervalåret”, som det kallades av både forskare och media (efter det tyska ”Superwahljahr”), resulterade inte bara i ett regeringsskifte utan i en förändrad politisk scen med Sverigedemokraterna som tredje största parti.

Även själva valrörelsen präglades av ett antal nya fenomen, bl.a. den ökade professionaliseringen av det i stor utsträckning ”permanenta kampanjandet” (de flesta partierna började valrörelserna 2011/2012), den allt större rollen som spelas

av Internet och sociala medier samt det ökade antalet partiledardebatter och framför allt kvällstidningarna Aftonbladets och Expressens egna webbtevedebatter (Grusell et al., 2015).

2. SYFTE

Syftet med denna studie var att analysera en del av Aftonbladets partiledardebatt inför riksdagsvalet 2014 som handlade om jämställdhet. Jämställdhetsfrågor fick nämligen relativt mycket uppmärksamhet i både valrörelsen inför valet till EU-parlamentet och valen till landsting och riksdag och vid sidan av andra frågor valdes de som diskussionsämne till alla slutdebatter i både teve- och webbtevedebatterna i september 2014.

Analysen genomfördes för att se vilka jämställdhetsfrågor som tagits upp i debatten och därmed kunde betraktas som aktuella i valrörelsen men även i den feministiska debatten i Sverige i stort. De mer specifika frågeställningarna var hur mycket plats ideologiska överväganden respektive praktiska lösningar på jämställdhetsutmaningar hade fsut, och hur de olika partiföreträdarna positionerat sig gentemot varandra i de frågor som diskuterats.

3. MATERIAL OCH METOD

Det metodologiska angreppssätt som tillämpades i denna studie var innehållslig idéanalys (jfr Bergström et al., 2005:155-156) där huvudsakligen kvalitativa men även delvis kvantitativa analyser utfördes. Debatten analyserades med fokus på den argumentation som använts av de deltagande politikerna (i viss mån även moderatorn). De olika typerna av argumentation sattes därefter mot bakgrund av dels huvudströmningarna inom den feministiska debatten och dels de politiska skiljelinjer som inom statsvetenskapen anses vara mest betydande för det politiska landskapet i Sverige.

I argumentationsanalysen användes även klassiska retoriska och eristiska analysverktyg (såsom de beskrivs i bl.a. Lindqvist, 2016; Schopenhauer, 2007; Kochan, 2012). Studien syftade till att undersöka den klassiska retorikens *doxa*, dvs. de bakomliggande föreställningarna om feminism, de underförstådda utgångspunkterna bakom resonemangen som framgick i debatten (jfr Lindqvist, 2016: 67). Detta analyserades med avseende på *den paradigmatiske* såväl som *den ethymematiska argumentationen*, i både de exempelbaserade och de principiella resonemangen (Lindqvist, 2016:120). Den grundläggande retoriska indelningen i logos-, ethos- och pathosargument visade sig användbar både i analysen av *doxa*, och i analysen av debattreglerna.

Aftonbladets partiledardebatt var 118 minuter lång varav 20 minuter ägnades åt jämställdhet. Debatten sändes den 1 september 2014, tvådveckor före valet och var den första i en rad teve- och webbtevedebatter som ägde rum före

valdagen den 14 september. För att genomföra analysen såsnoggrant som möjligt transkriberades debatten. Av utrymmesskäl bifogades transkriberingen inte i artikeln.

4. VALRÖRELSENS VIKTIGASTE FRÅGOR

Valrörelsen inför valet till kommun, landsting och riksdag 2014 har beskrivits som ”splittrad och otydlig” utan några enskilda avgörande sakfrågor, ”en valrörelse utan egenskaper” (Grusell et al., 2015:47-48). När det gäller vilka sakfrågor som väljarna ansåg som betydelsefulla för sitt val av parti i riksdagsvalet toppades listan av utbildning (41%), sociala frågor/problem (32%), arbetsmarknad (30%). På plats 4-10 placerades integration/immigration (23%), miljö/energi (21%), sjukvård och tandvård (20%), äldreomsorg och pensioner (17%), ekonomi (15%), skatter (11%) (Berg et al., 2015:24).

Den politiska dagordningen i dagens valkampanjer påverkas av en rad aktörer. Som det har visats av bl.a. Shehata (2009:258) behöver inte väljarnas hjärtefrågor överensstämma med de frågor politikerna eller medierna lägger störst vikt vid. En valrörelse är en ständig kamp om den politiska agendan där olika parter vill bestämma vilka frågor som ska tas upp eller tonas ner.

5. VARFÖR JÄMSTÄLLDHET?

Jämställdhetsfrågorna som denna artikel fokuserar på visade sig vara viktiga för 5% av väljarna i riksdagsvalet och hamnade därmed på plats tolv på SCB:s rankinglista (SCB, 2104c). Historiskt sett var de därmed ganska viktiga i denna valrörelse. I SCB:s och SVT:s respektive sammanställningar av valundersökningar innebär dessa 5% plats nio respektive sju när det gäller vikten av olika frågor i valet av parti. SCB:s undersökning visar att denna fråga inte haft så här stor betydelse sedan 1979 och SVT:s undersökning visar i sin tur att jämställdhetsfrågorna fått en ökad betydelse i jämförelse med de tre föregående valen (SCB, 2104b, Nässman, 2014:9).

Den ökade betydelse som jämställdhetsfrågan fick i valrörelsen 2014 och under hela supervalåret berodde till stor del på Feministiskt initiativ (Fi) närvaro i valrörelserna och särskilt deras framgång i EU-parlamentsvalet där Fi lyckades ta sig över fyraprocentspärren. Med ett valresultat på 5,49 procent fick Fi ett mandat i Europaparlamentet (European Parliament, 2014). De gjorde det som det första partiet med feminism som huvudideologi och anslöt sig därefter till Gruppen Progressiva förbundet av socialdemokrater i Europaparlamentet. Succén i EU-parlamentsvalet till trots lyckades inte partiet lika bra i valet till Riksdag, landsting och kommuner. I valet den 14 september tilldelades Fi endast 26 mandat i olika kommunfullmäktige och inga i riksdag eller landsting (SCB, 2014b).

Det Fi däremot lyckades att göra var att föra upp jämställdhet och feminism på valrörelsens agenda. Jämställdhetsfrågor fick, som tidigare nämnts, en ökad betydelse i valet till riksdagen 2014 och fick ett relativt stort utrymme i själva valrörelsen. Feministfrågor togs upp både i de traditionella tevedebatterna (på SVT och TV4) såväl som på webbteve (Expressens och Aftonbladets debatt).

6. SÅ LÅNGT HAR SVERIGE KOMMIT

Internationellt sett har Sverige kommit långt på jämställdhetsområdet i många avseenden. Enligt UNDP:s index över makt, inflytande och inkomst var Sverige år 2014 på tredje plats i världen när det gäller balansen mellan kvinnor och män, efter Norge och Danmark som låg på plats ett respektive två. Sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män i Sverige tillhör de lägsta i EU med 4,2% (United Nations Development Programme, 2015:220).

En av utmaningarna för Sverige är dock fortfarande en ganska hög andel kvinnor som jobbar deltid. År 2013 och år 2015 arbetade 30% respektive 29% av kvinnorna deltid, vilket är en minskning jämfört med år 1987 när motsvarande andel var 45% (SCB, 2014a:57, 2016:51).

Det som har möjliggjort ökningen i både sysselsättningsgraden av kvinnor och andelen kvinnor som jobbar heltid har bland annat varit en rad sociala reformer. De viktigaste reformerna har varit införandet av rätten till föräldraledighet, en rad åtgärder med syfte att öka en mer jämställd uppdelning av föräldraförsäkringen (bl.a. dagar reserverade för respektive förälder och jämställdhetsbonusen (införda år 1995 och 2008), den allmänna tillgången till förskola, samt förändrade sociala och kulturella normer (SCB, 2016:41-43).

De senaste decennierna av feministrörelse i Sverige har även inneburit förändringar i kulturella normer, bl.a. en mer jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, ett ifrågasättande av traditionella könsroller och normer med fenomen som jämställda förskolor och spridning av det könsneutrala pronomenet "hen". Vare sig man pratar om tredje eller fjärdevågans feminism anses ofta feminismen vara ännu mer splittrad än tidigare (vilket blev tydligt i bl.a. programserien *Fittstim-min kamp*).

Den statsfeminism, som Sverige har utvecklat genom åren har gjort feminismen till en socialpolitisk fråga. Feminism uppifrån, har möjliggjort alla de sociala och ekonomiska förändringar som svenska kvinnor har tillgång till i mycket högre utsträckning än kvinnor i andra länder. Samtidigt har den utvecklingen kritiserats i Sverige för att leda till en byråkratisk låsning som hindrar feminismen från att sätta och uppnå nya mål (Rönblom et al., 2016).

7. PARTILEDARDEBATT SOM SOM GENRE

Partiledardebatter är ett vanligt inslag i det svenska publika samtalet. Andra inslag är tidnings-, teve- och radiointervjuer där en eller flera personer medverkar (Kochan, 2012:19). Aktörer som deltar i en teve- eller webbtevedebatt är: partiledare, moderatorn och publiken, och publiken, som inte sällan finns både på plats i studion, såväl som framför teve- och datorskärmar.

De medverkande politikerna kommer till studion med det övergripande syftet att vinna debatten eller åtminstone använda den till sin fördel i valkampanjen. Moderatorns mål är att, å tittarnas vägnar, utmana politikerna, få svar på sina frågor och samtidigt se till att debatten blir ”bra teve”. På ett mer detaljerat plan vill politikerna få fram sitt budskap, undvika att svara på vissa frågor, inte säga hela sanningen, framstå som ärliga, sakliga och trovärdiga och få så mycket debattid som möjligt (Kochan, 2012:25).

En av studierna om svenska partiledardebatter som är relevant för denna undersökning (Jonasson, 2014) visar att svenska partiledardebatter har förändrats från att på 1950-talet vara i större utsträckning ideologiska till att bli mer och mer avpolitiserade och inriktade på sakfrågor och pragmatiska lösningar.

Trots den ökande rollen av andra kommunikationskanaler som sociala medier, samlar tevedebatter fortfarande en stor publik. Den 9 oktober 2014 gick Aftonbladet ut med att deras debatt föregående dag hade laddats ner av en miljon tittare (Dastory, 2014). Agendas partiledardebatt i SVT2, som sändes den 4 maj 2014, har rapporterats ha lockat 925 000 tittare (MMS, 2015:19).

Därtill kommer forskarundersökningar om allt större väljarosäkerhet i de politiska valen i Sverige och även om partibytten mest handlar om byten inom samma block och de väljare som bestämmer sig sent, ändå brukar rösta stabilt, dvs. på samma parti som i förra valet, kan det ändå vara mycket som står på spel. I riksdagsvalet 2014 avvek Feministiskt initiativs väljare från det allmänna mönstret och nästan fyra av fem av dem ”bestämde sitt partival under valsommaren” och ”[n]ästans fyra av fem FI¹-väljare 2014 bestämde sitt partival under valsommaren” (Oscarsson, 2016:20, 26).

8. ANALYS

Vi utgår från de sociala sfärer som det ojämsställda samhället består av enligt den engelska sociologen Sylvia Walby (1990) (citerade även i Ahre et al., 1996:76) dvs. hushållet, förvärvsarbetet, staten, sexualiteten, kulturen och manligt våld. Med denna indelning som referensram kan vi konstatera att alla dessa sfärer berörs mer eller mindre i den undersökta debatten. Det intressanta

¹Valmyndighetens förkortning använd i originalet. Andra förkortningar: Fi, F!

blir hur mycket utrymme de tar upp. Som vi ser i sammanställningen av debattämnen (se Tabell 1), handlar det framför allt om den ekonomiska ojämställdheten. Analysen visar nämligen att den frågan tas upp i 80% av replikerna (se vidare avsnitt "Vad bör göras? Hur bör det göras?").

Förutom de ekonomiska aspekterna av jämställdheten diskuterar de medverkande politikerna också familjesituationen, dels genom att ta upp det ojämna ansvaret för hushållet och dels när de diskuterar uttaget av föräldraförsäkringen.

Den undersökta debattens sista del handlar om sexism och därmed mäns och kvinnors sexualitet betraktad som social konstruktion och som en sfär där det fortfarande råder oönskade traditionella mönster (se avsnitt "Unkna värderingar").

Den sexuella sfären kopplas också till frågan om manligt våld som även tas upp i debatten med konkreta förslag på bättre rättsliga lösningar av problemet (se avsnitt "Unkna värderingar").

De sociala och kulturella aspekterna av könskonstruktionen tas också upp i början av debatten och de diskuteras i två repliker som rör barn och tonåringars beteendemönster (se vidare avsnittet "Könsneutralt samhälle").

Om vi analyserar alla replikerna med syfte att se hur mycket staten ses som en aktör i jämställdhetsarbetet, ser vi att de flesta (87,5%) av replikerna handlar direkt eller indirekt om att om staten ska betraktas som ansvarig för jämställdhetsfrågorna. Andra tänkbara aktörer, som skolan och föräldrarna nämns bara när man pratar om tonåringars sexistiska beteende, och när Alliansen argumenterar för föräldrarnas rätt att själva bestämma över uttaget av föräldraförsäkringen. Det föreslås alltså inga kampanjer som bot på ojämställda attityder, politikerna vill själva framstå som viktiga aktörer i kampen om jämställdhet. De är dessutom ense när det gäller vilka jämställdhetsmålen är. Den partipolitiska konsensusen gällande jämställdhetsfrågor har tidigare kritiserats av Rönnblom et al. (2016) och ansetts ha lett till en ftilamning av den feministiska debatten.

	Antal repliker (N*=40)	Antal repliker (%)
Staten	35	87,5%
Förvärvsarbete	32	80%
Hushållet	6	15%
Sexualitet	3	7,5
Manligt våld	3	7,5
Kulturen	2	5

*N avser endast politikernas repliker, moderatorns repliker ej medräknade

Tabell 1. Jämställdhetsfrågor i Aftonbladets debatt (Aftonbladets debatt, 2014)

8.1. LIKA VÄRDE, SAMMA MÖJLIGHETER

Partiföreträdarna som deltar i den undersökta debatten enas om en rad saker när det gäller jämställdhet. Framför allt är de överens om alla människors lika värde, ”vare sig man är kvinna eller man”, som Göran Hägglund uttrycker det i debatten. Politikernas ”utgångspunkt”, återigen med Hägglunds ord, är, ”självkänt den att kvinnor och män är lika mycket värda, ska ha precis samma möjligheter”. Uttrycken ”utgångspunkt” och ”självkänt” visar att detta vill man betrakta som försanthållanden, doxa i debatten, alltså den allmänna uppfattningen som inte bör ifrågasättas, varken av andra meddebattörer eller av debattens egentliga publik dvs. väljarna (Lindqvist, 2016:68).

8.2. KÖNSNEUTRALT SAMHÄLLE

En annan gemensam premiss framgår i Stefan Löfvens ganska upprörda anförande om de icke könsneutrala legoleksakerna som, enligt hans uttalande, bidrar till den tidiga uppdelningen av samhället i kvinnor och män (se citat (1) nedan). Det som skymtar i Löfvens yttrande är en strävan efter ett könsneutralt samhälle, vilket kan beskrivas som kontroversiellt internationellt, men även i Sverige (den problematiserades i bl.a. programserien *Fittstim – min kamp*). Stefan Löfven rättfärdigar dessutom sitt argument genom att påstå att ett könsneutralt samhälle är en förutsättning för ”ett modernt samhälle”. I Schopenhauers terminologi drar han ”falska slutledningar” och manipulerar publiken genom att förutse ett visst scenario om man inte accepterar hans tankesätt (Schopenhauer, 2007:55 och Kochan, 2012:97-99 och se citat (1) nedan)).

- (1) Det är flera saker som måste på plats. Vi kan ju inte ha ett samhälle, ett modernt samhälle² där de olika könen kommer så olika ut i arbetslivet, samhällslivet och i familjelivet och då måste vi vara noga med att se till att vi ÄNDRAR på det. Om jag bara får börja i en lite annan ände för ibland tror man att jämställdhetsfrågan, den tar sig framåt av sig själv och så går man och ska köpa presenter till familjens barnbarn och så upptäcker man att det Lego som jag köpte för många år sedan när jag var liten som var könsneutralt, den heter nu Lego Friends för kv...för flickor och Lego Ninjago eller vad det nu är för killar. Och det säger för mig någonting som vi måste vara väldigt väldigt uppmärksamma på att vi har ett uppdelat samhälle och vi klarar inte av det av sig självt. (Stefan Löfven)

I sin replik på Löfvens anförande håller Fredrik Reinfeldt med sin opponent och anger ett annat exempel på tjejer och pojkars olika sociala beteenden, nämligen fenomenen *duckface* och *stoneface* (se citat (2) nedan), vilket

² Fet stil är författarens anmärkningar.

Reinfeldt anför efter Statens medieråds rapport om ungdomarnas användning av sociala medier. Rapporten bedömer att grabbiga respektive tjejiga poser eller grimaser (att göra duckface eller stoneface) bidrar till att gamla normer ”cementerats” i den digitala verkligheten” (Forsman, 2014:3).

- (2) Men jag vill hålla med Stefan Löfven om att efter de har lekt med lego och efter har skaffat sig mobiltelefoner då gör tjejerna duckface och killarna stoneface så det är alldeles uppenbart att vi inte riktigt når fram och att det förstärks också från yngre år uppåt så jag säger inte att det här inte är ett samhällsproblem vi har (...) (Fredrik Reinfeldt)

En sak som nämns i debatten, utan att egentligen uppmärksammas (av någon meddebattör), är Jonas Sjöstedts korta inkluderande anmärkning om att familjekonstellationer inte behöver följa de traditionella mönstren (se citat (3) nedan). Ingen av partiföreträdarna för de mer konservativa partierna (som Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna) försöker invända mot Sjöstedts öppna bild av familjemönster. De gör det varken direkt eller senare när de får ordet.

- (3) (...) Och jag tror att det är bra för familjer att båda föräldrarna hur än familjen ser ut är hemma med barnen.(...) (Jonas Sjöstedt)

8.3. ÄN POJKAR DÅ?

När det gäller den eftersträlvade balansen mellan könen, nämner faktiskt Fredrik Reinfeldt att obalansen mellan könen även kan innebära mäns utsatthet. Under debattens gång lyfter den dåvarande statsministern nämligen pojkarnas dåliga resultat i skolan (se citat (4) nedan). Han gör det dock mindre försiktigt än författarna till den utredning om män och jämställdhet som beställdes av hans regering 2012 och slutfördes 2014 (Dahl et al., 2014:47). Det Reinfeldt gör genom sitt ordval och det ”tuffa” uttrycket ”killarna måste skärpa sig väsentligt om de ska hänga med” (se citat (4) nedan) är faktiskt att mer eller mindre skylla situationen på killarna, medan den ovannämnda rapporten nyanserar situationen genom att ta upp föräldrarna och skolans roll som avgörande för pojkars skolprestationer (Dahl et al., 2014:122-134)

- (4) (...) men en sak vet jag och det är att det går väldigt bra för tjejer i den svenska skolan det knacker på dörren till en annan framtid och killarna måste skärpa sig **väsentligt** om de ska hänga med. (Fredrik Reinfeldt)

8.4. "UNKNA VÄRDERINGAR"

En annan ideologiskt starkt laddad fråga som tas upp i debatten är sexism. Partiledarna får i uppgift att kommentera den i medierna uppmärksammade texten från en studentflaksbanderoll: "I kväll ligger era döttrar på rygg för här kommer grabbarna från bygg. 2:an var värst, det tyckte hon också". Texten väckte stor debatt i juni 2014 och anklagades då även för att anspela på våldtäkt.

Den delen av diskussionen präglas av fler pathosargument än andra. Skylten beskrivs som "oacceptabel" (tre gånger av Göran Hägglund) och "vidrig" (Annie Lööf). Den kommenteras genom att ta upp killarnas "mer stereotypa föreställningar om könsroller" (moderatoren) och "en kvinnosyn som vi borde ha lämnat bakom oss för mycket, mycket länge sedan" (Göran Hägglund).

Moderatoren inleder diskussionen med att anklaga regeringen för underfinansiering av kampen mot sexism, trots att i regeringens egen utredning framgår att män är mer "benägna att slå eller kränka kvinnor" (moderators ord) (jfr Dahl et al., 2014). Man kopplar alltså sexistiskt beteende med våld mot kvinnor och våldtäkter. Som åtgärder nämns ansvar från "vuxenvärldens sida", skolan (Göran Hägglund) och föräldrarna (Annie Lööf) för att "pränta in sunda värderingar hos killar och tjejer förstås" (Jimmy Åkesson).

Man pratar även om konkreta handlingar som skärpning av våldtäktslagen i syfte att "också rättsligt (...) visa att vi inte accepterar följderna av det beteende som den här skylten visar upp" (Fredrik Reinfeldt).

Förutom de ovannämnda logosargumenten används just detta ämne som debattens starkaste och mest dramatiska pathosargument, när Annie Lööf anklagar övriga närvarande för att vara "politruker" och prata endast ekonomi "mitt under brinnande jämställdhetsdebatt", medan unga tjejer är "rädda för att gå på stan (...) och rädda för att bli sexuellt antastade på fester" (Annie Lööf) (se citatet i sin helhet nedan).

- (5) Jag tog upp den i mitt sommar och tårarna var väldigt nära. Det handlar om attityder och när vi som politiker står här, ni politruker håller på att diskutera skattesänkningar och annat mitt under brinnande jämställdhetsdebatt och när vi håller på och diskuterar jämställdhet på nationell nivå då pratar vi om kvoterade föräldraförsäkringar eller börsbolagsstyrelser, ...människor ute i verkligheten unga tjejer. De är rädda för att gå på stan. De är rädda för att bli sexuellt antastade på fester. Det är det som jämställdhet handlar om. Feminism handlar om attityder, att förändra i grunden och att se till att sådana här skyltar inte skrivs, men framför allt att föräldrar som går runt omkring reagerar på detta. Det är inte ok att uttrycka sig på det här sättet. (Annie Lööf)

När det gäller ideologiskt laddade ämnen vill politikerna i den undersökta debatten gärna visa det självklara med feminismens ideologiska mål. De problematiserar inte ens annars diskutabla frågor och när det går, vill de gärna

använda logosargument även för att besvara känsliga frågor. Annie Lööfs argument kan dock betraktas som mer vågade när hon vänder alla konkreta förslag på lösningar (trots att hon själv också använder sådana) mot andra medverkande politiker och beskyller dem för att vara politiska byråkrater. Ethosladdningen av jämställdhetsdebatten blir därmed som störst.

8.5. VAD BÖR GÖRAS³? HUR BÖR DET GÖRAS?

Som tidigare nämnts, visar analysen att debatten domineras framför allt av frågor gällande den ekonomiska ojämställdheten mellan könen. Så många som 32 utav 40 (80%) av politikernas repliker handlar om kvinnornas ekonomiska situation (varav 3 handlar om det indirekt och resten direkt).

Tonen sätts av moderatorn redan i början när hon nämner att ”kvinnors genomsnittliga livsinkomst är tre komma sex miljoner kronor mindre än vad en mans är” och att kvinnor gör ”betydligt mer av det obetalda arbetet i hemmen och jobbar oftare deltid”.

De påverkande faktorer som nämns flitigast av politikerna omfattar sysselsättningsgraden bland kvinnor och möjligheten till heltidsarbete i motsats till deltidsanställning. Själva orden ”heltid” och ”deltid” nämns respektive 11 och 2 gånger i den delen av debatten.

I enlighet med genrereglererna använder de två stora blocken dvs. Alliansen och de så kallade rödgröna partierna jämställdhetsfrågor i syfte att vinna debatten. Företrädarna för de dåvarande regeringspartierna (M, FP⁴, C och KD) påpekar gärna sina framgångar på jämställdhetsarenan genom att flera gånger under debatten visa hur mycket de har gjort för att öka jämställdheten, medan de dåvarande oppositionspartierna (S, V, MP) försöker visa hur lite deras opponenter har gjort i dessa frågor och att ett maktskifte skulle innebära ”fyra förlorade år till” för jämställdheten och feminismen (Jonas Sjöstedt, V). Sverigedemokraternas partiledare Jimmy Åkesson tar till stor del avstånd från den fråga han får om sexism och använder sin debattid för att angripa både Fredrik Reinfeldt (M) och Stefan Löfven (S) genom argumentam ad personam.

De frågor som tas upp i samband med den ekonomiska ojämställdheten omfattar både den horisontella och den vertikala könsuppdelningen på arbetsmarknaden (Ahrne et al., 1996:81). Som problem gällande den horisontella segregeringen mellan könen nämns andelen kvinnodominerade yrken (i skolektorn samt inom vård- och omsorgssektorn), skillnaden i lönesättningen mellan kvinnor och män med motsvarande utbildningar. Som exempel på den vertikala obalansen på arbetsmarknaden lyfter debatten mansdominerade bolagsstyrelser.

³ Rubriken anspelar på genushistorikern Yvonne Hirdmans bok ”Vad bör göras” (2014)

⁴ Hösten 2015 bytte Folkpartiet namn till Liberalerna som förkortas L.

Den tydligaste skiljelinjen i debatten syns i hur de två stora politiska blocken vill minska gapet mellan kvinnors genomsnittliga livsinkomst och därmed också skillnaderna i pension mellan män och kvinnor. De lösningar partierna radar upp positionerar dem klart på olika sidor av höger-vänsterskalan. Trots försök att förklara den politiska situationen i Sverige med hjälp av mer kulturella dimensioner där kosmopolitiska och frihetliga värderingar (GAL) ställs mot auktoritära och nationalistiska värderingar (TAN) enas statsvetare i stort sett fortfarande om att höger-vänsterdimensionen fortfarande är den avgörande inom svensk politik (Bergström et al., 2015:24, 25).

De frågor som partierna inte är eniga om rör alltså följande traditionella höger-vänsterfrågor (jfr den mer omfattande listan över sakfrågeåsikter relevanta för vänster-höger identifiering i Berg et al., 2015:26).

1. Uppdelningen av föräldraledigheten.
2. Kvoteringen i bolagsstyrelsen.
3. Den offentliga sektorn .
4. Vinster i vård- och skolsektorn
5. Rut- och rotavdragen.

Det är de ämnen som tas upp mest i debatten om den ekonomiska ojämställdheten och det är mest logosargumenten som används som stöd för partiernas ståndpunkter i dessa frågor. Diskussionen om rut- och rotavdragen är så klart mer mångsidig än andra frågor på höger-vänsterskalan eftersom ur det feministiska perspektivet handlar denna både om en möjlig cementering av indelningen i kvinno- och mansdominerad yrken, men rutavdragen kan ju samtidigt ge många kvinnor en möjlighet till försörjning, vilket gör det till en svårdebatterad fråga.

En av de få gånger när man använder sig av ethosargument i de ekonomiska övervägningarna är när Jonas Sjöstedt säger att en jämn uppdelning av föräldraledigheten skulle vara ”bra för familjer”, fast han lägger direkt till ett mer konkret argument att sådana familjer ”håller ihop bättre och är lyckligare familjer” (se citat (6) nedan)

- (6) Och jag tror att det är **bra för familjer** att båda föräldrarna hur än familjen ser ut är hemma med barnen. Det är **bra för barnen**, det är bra för jämställdheten och man ska veta att jämställda familjer också håller ihop bättre och är lyckligare familjer och därför finns det all anledning att dela på föräldraförsäkringen (Jonas Sjöstedt)

Vi ser alltså att även en potentiellt ideologiskt laddad debatt som en debatt om jämställdhet domineras av övervägningar som kan placeras på den för svensk politik traditionella vänster-högerskalan, där det är ekonomiska överväganden som blir vattendelarna mellan framträdare för olika politiska partier.

8.6. VEM FÅR KALLA SIG FEMINIST?

Som vi sa tidigare kan en partiledardebatt ses som en kamp om tittarna dvs. en kamp om väljare och sakfrågorna kan bli underordnade en eristisk batalj där argumentum ad persona och andra grepp är mer framträdande än sakfrågorna. Sådana inslag förekommer även i den undersökta debatten om jämställdheten. De typer av argument som blir extra relevanta för denna studie är de som använder sig av ideologiska eller politiska begrepp. Debattörerna använder sig faktiskt av fyra "etiketter" som Schopenhauer skulle räkna bland kategorier som "ogillas" (Schopenhauer, 2007:70, Kochan, 2012:161-167). De beteckningarna är "socialister", "kapitalister", "icke-feminister" och sist men inte minst "maktens män".

Benämningarna "socialister", "kapitalister" används så klart av de olika blocken på höger-vänsterskalan för att understryka de politiska olikheterna dem emellan, men här används de som vapen i bataljen om vem som har bättre förslag för att öka jämställdheten (se citaten (7)-(10) nedan).

- (7) Man har mer deltider, man har mer otrygga jobb. Man har lägre bemanning och det är kvinnorna som betalar priset för privatiseringen av välfärden för att några få ska bli rika och **de är män och de är riskkapitalister**. Det är eran favorit. (Jonas Sjöstedt)
- (8) Sedan vill jag säga det att det är väldigt lätt att säga till Annie Lööf att visst kvinnor får gärna driva företag bara Jonas Sjöstedt får bestämma hur de ska fungera. **Det är ju så att säga att sätta en manlig socialist att styra över kvinnor** och vi vill inte ha det systemet. (Fredrik Reinfeldt)
- (9) Och det som blir så tydligt i den här debatten när man tittar på facit efter åtta år med Alliansen är att det är **de rödgröna maktens män** på den andra sidan de säger konsekvent ja till vinster i manliga byggbolag och läkemedelsbolag. Det säger nej till kvinnodominerade företags möjlighet att driva företag och gå med vinst när det är vård och omsorg. De säger ja till rut, ja till rot, men nej till rut. (Annie Lööf)
- (10) Jag ser på Jan Björklunds affisch där det står "**Feminism utan socialism**". Det är feminism utan feminism. Det är vad ni bedriver för att ni gör ingenting för att förändra det här. (Jonas Sjöstedt)

Vi ett annat tillfälle i debatten uppstår en diskussion om vem som får kalla sig för feminist och vilket parti som verkligen driver kvinnofrågorna. I citaten nedan ser vi ett argumentutbyte mellan Jonas Sjöstedt och Annie Lööf där de använder sig av "etiketten" "feminist" för att vinna över varandra i väljarnas ögon.

- (11) Ja, den enda gången som jag hör Annie Lööf verkligen engagerad om jämställdhet det är när hon försvarar kvinnliga direktörer. (Jonas Sjöstedt)
- (12) Alltså vänstern kallar sig för **feminister**, men trots det det är fult att driva företag. Det är ännu fulare om kvinnor gör det. Det är fult att ta hjälp hemma. Det är ännu fulare om kvinnor gör det. Frågan är om man kan kalla sig **feminist** efter det (...) (Annie Lööf)
- (13) Låt mig prata till punkt... det är att du säger att du är **feminist**, men på alla avgörande frågorna man snackar om att kvinnor ska få driva företag, kvinnor ska få välja arbetsgivare, då säger du nej. Men männen får gärna driva företag, tjäna vinst på skattepengar. Männen får gärna jobba med rot-jobb. Men så fort rut- och välfärdsföretag kommer in så är det blankt nej och du är inte **feminist**. (Annie Lööf)

Detta ”utbyte av invektiv” bekräftar att ordet ”feminist” anses, i politikernas omdöme, som någonting positivt, värt att tävla om framför deras publik, dvs. väljarna.

9. POLITISERING AV FEMINISM – SLUTSATSER

Analysen av debatten om jämställdhet som ligger till grund för denna studie var en del av Aftonbladets partiledardebatt som sändes den 1 september 2014. Den innehållsliga idanalysen där även retoriska och eristiska analysverktyg användes visade att debatten dominerades av ekonomiska och politiska linjedragningar mellan de medverkande partierna. I sin argumentation om kvinnans situation på arbetsmarknaden positionerade sig de medverkande politikerna tydligt på den än så länge aktuella höger-vänsterskalan.

Mer ideologiska frågor som sexism, manligt våld eller kulturella dimensioner av ett jämställt samhälle tog betydligt mindre av debattiden än diskussioner om den ekonomiska ojämställdheten mellan kvinnor och män. Dessutom präglades debatten av en stark fokus på sakliga lösningar, vilka även stöddes av nästan enbart logosargument. Även mer ideologiskt laddade jämställdhetsfrågor fick denna pragmatiska prägel i debatten.

Detta kan ses mot en bredare bakgrund av den allmänna avpolitiseringsen av den politiska debatten i Sverige och i en del andra länder (Himmelstrand, 1962; Jonasson, 2014), men även som en konsekvens och manifestation av statsfeminismen. Analysen visade den politisering av feminismen som har skett i Sverige och som även stärktes när alla partierna kände sig ”tvungna” på grund av Fi:s närvaro att positionera sig i kvinnofrågan under valrörelsen 2014. Feminismen utnyttjades i debatten till och med som en eristisk teknik i kampen om väljare när de olika partiblocken tävlade om vilka som hade rätt att kalla sig feminister.

LITTERATUR

- Aftonbladets partiledardebatt. (1.09.2014). Hämtat från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article19462409.ab> (01.08.2016).
- Ahrne, G., Roman Ch., Franzén, M. (1996). *De sociala landskapet. En sociologisk beskrivning av Sverige från 50-tal till 90-tal*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Berg, L., Oscarsson, H. (2014a). SCB, *Demokratistatistik rapport 20, Supervalåret*. Hämtat från <http://www.scb.se/> (5.08.2016).
- Bergström, A., Johansson, B., Oscarsson, H., Oskarson, M. (red). (2015) *Fragment. SOM-undersökningen 2014. Bokserien nr. 63*. Göteborg: SOM-institutet. Hämtat från <http://som.gu.se/> (18.09.2016).
- Bergström, G., Boréus, K. (red.). (2005). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Dahl, S. et al. (2014). *Män och jämställdheten. SOU 2014:6*. Hämtat från <http://www.regeringen.se/> (22.09.2016).
- Dastory, S. D. (2014). *En miljon har sett partiledardebatten*. Aftonbladet. Hämtat från <http://www.aftonbladet.se/> (29.09.2016).
- European Parliament. (2014) *Results of the 2014 European elections*. Hämtat från <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-se-2014.html> (20.09.2016).
- Fittstim - min kamp* Hämtat från www.youtube.com (20.10.2015).
- Forsman, M. (2014). *Duckface/Stoneface. Sociala medier onlinespel och bildkommunikation bland killar och tjejer i årskurs 4 och 7 2014*. Statens medieråd.
- Grusell, M., Nord, L. (2015). *Vinnande kampanjer, förlorade val. Partiernas politiska kommunikation i valrörelsen 2014*. Sundsvall: DEMICOM. Mittuniversitetet. Hämtat från <http://miun.diva-portal.org/smash/search.jsf?dsid=4190> (4.09.2016).
- Himmelstrand, U. (1962). A Theoretical and Empirical Approach to Depoliticization and Political Involvement. I: *Acta Sociologica* Vol. 6, No. 1/2, Approaches to the Study of Political Participation (1962), 83-110 Hämtat från <http://www.jstor.org/> (4.10.2016).
- Hirdman, Y. (2014). *Vad bör göras? : jämställdhet och politik under femtio år*. Ordfront förlag.
- Jonasson, K. (2014). *Den ideologiska debatten – en studie om det ideologiska innehållet i svenska partiledardebatter. Uppsats för C-seminariet i statsvetenskap*. Umeå Universitetet. Statsvetenskapliga institutionen. Hämtat från <http://www.diva-portal.org/> (20.09.2016).
- Kochan, M. (2012). *Pojedynek na słowa. Techniki erystyczne w publicznych sporach*. Kraków: Znak.
- Lindqvist, J. (2016). *Klassisk retorik för vår tid*. Lund: Studentlitteratur.
- MMS. (2015) *Årsrapport 2014*. Hämtat från <http://www.mms.se/> (28.09.2016).
- Nässman, P. (2014). *SVT:s vallokallundersökning Riksdagsvalet 2014* Hämtat från <http://www.svt.se/> (20.09.2016).
- Oscarsson, H. (2016). SCB, *Demokratistatistik rapport 21, Flytande väljare*. Hämtat från <http://www.scb.se/> (16.09.2016).
- Rönblom, M., Alnebratt, K. (2016). *Feminism som byråkrati*. Stockholm: Leopard förlag.
- SCB. (2014a). *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2014*. Hämtat från <http://www.scb.se/> (15.09.2016).
- SCB. (2014b). *Allmänna val, valundersökningen*. Hämtat från <http://www.scb.se/> (6.09.2016)
- SCB. (2016). *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2016*. Hämtat från <http://www.scb.se/> (16.09.2016).
- Schopenhauer, A. (2007). *Eristik eller 38 sätt att få rätt*. Åstorp: Retorikförlaget.
- Shehata, A. (2009). Mediernas dagordningsmakt – om medierna, väljarna och jobbfrågan. I: L. Nord et al. (red.), *Väljarna, partierna och medierna* (s. 289-323). Stockholm: SNS Förlag. Hämtat från <https://jesperstromback.org/> (20.09.2016).

- Strömbäck, J. (2009). Persson mot Reinfeldt – om effekterna av tv-debatter. En studie av politisk kommunikation i valrörelsen 2006. I: L. Nord et al. (red.), *Väljarna*, partierna och medierna (s. 289-323). Stockholm: SNS Förlag. Hämtat från <https://jesperstromback.org/> (7.09.2016).
- United Nations Development Programme. (2015). *Human Development Report 2015. Work for Human Development*. Hämtat från <http://hdr.undp.org/en> (25.09.2016).

Magdalena Domeradzka

Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS
Katedra Skandynawistyki
ul. Chodakowska 19/31
03-815 Warszawa
Poland

mdomeradzka@swps.edu.pl